

VERA TROHA – FUTURIZEM

- kot oznako za nov umetnostni in družbeni nauk je prvi vpeljal pojem Katalonec Gabriel Alomar: 1904

ITALIJANSKI F* **Marinetti: *Le futurisme*, 1909**

- je prvo med gibanji evropske zgodovinske avantgarde z opredeljeno globalno umetnostno ideologijo, naperjeno zlasti zoper tradicijo simbolizma in družbo, ki je omogočala njegovo prevlado
- zadeva poezijo, roma, gledališče, likovne umetnosti, glasbo, film, tematiko in forme > s tem določa prostor vsem naslednjim avantgardnim gibanjem
- v avantgardo sodi vrsta skupinskih projektov večjega števila umetnikov, ki svoje poglede izražajo z manifesti, programi in revijami ter radikalno nasprotujejo vsemu kanoniziranemu – avantgarda ni oznaka za obdobje, ker ne dominira, je le eden od tokov tega časa
- futurizem je ob ekspresionizmu in imagizmu eden od treh tipov **prvega avantgardnega vala 1905/10 - 1920**
- ker futurizem ni homogeno gibanje, enotne definicije ni mogoče postaviti
- osnovne futuristične ideologije:
 - o optimistični vitalizem, iskanje novega za vsako ceno, senzibilnost,
 - o agresivnost, nasilje, vojna, anarhija, nacionalizem, primitivizem
 - o destruktivnost
 - o odpor do tradicionalne kulture, ki je izumetničena in sterilna > futurizem jo hoče nadomestiti z naravnim, intenzivnim, herojskim življenjem
 - o tematika = svet moderne civilizacije – vojna, mesto, svet materije in strojev ter vse, kar je povezano s hitrostjo, dinamiko, gibanjem
 - o skladno s konceptom o nenehnem nastajanju se je F* poetika spreminjala v soglasju z osnovno težnjo po dezintegraciji umetnostnega besedila, svobodni verz, svobodne besede...
 - o slavljenje urbanega življenja, tehnologije, znanosti
 - o F* poudarja objektivnost (znanost, tehniko), ki pa s posebnim brezosebim jezikom dobi subjektiven pomen, za večino bralcev nerazumljiv; pomembna pa je tudi subjektivnost – poezija naj se ukvarja z neznanimi silami in naj prodre skozi vrata nemogočega
 - o kult iracionalnega
 - o tehnika = direktna imitativna realistična onomatopoiija > posnemanje sveta privede do skrajnosti > F* je percepcija, imitacija, registracija sveta
- F* raziskovanje materialnih vidikov besede vodi v destrukcijo sintakse in nato še besede > značilnosti so nasprotja: subjektivno-objektivno, duhovno-materialno, posebno-univerzalno, individualizem-kolektivizem, destrukcija-konstrukcija...
- S F* izkušnjami so se oplajala razna avantgardna gibanja:
- ekspresionizem > nastal ob reviji Der Sturm«, prevzame dognanja o novem pesniškem jeziku
- dadaizem > neznanost, absurdnost, alogičnost, spontanost ustvarjalnega duha, prevlada neverjetnega, alogičnost, irealnost, forma > zvočna poezija, provokacija (Cabaret Voltaire)
- nadrealizem > avtomatizem pisanja, domišljija, asociacije
- imagizem > najmanj skupnih točk: skupno izhodišče je zavračanje romantike in literarne dediščine nasploh, vendar se imagizem navezuje na literarno izročilo celotnega človeštva; zgoščenost izraza!!!

- Marinetti prevzema tiste značilnosti modernega pesništva, ki jih je nakazal že Charles Baudelaire in so se prek Arthura Rimbauda in Mallarmeja po zlomu simbolističnih vrednot iztekle v avantgardna gibanja, ki težijo k podobnim rešitvam > skupna težnja je destrukcija vsega kanoniziranega in kodificiranega v družbi

PERIODIZACIJA

- 1909 – Le Futurisme, Marinetti
- 1944 - smrt Marinettija

1912 > pravi stilni začetek

Večina deli futurizem na dva dela:

- prvi, herojski futurizem (do 1920)
- drugi futurizem (po 1920)

PRVI FUTURIZEM (HEROJSKI)

- 1909: objava manifesta v časopisu »*Le Figaro*«
- duhovni vodja je Marinetti
- vojna kot zanosen spektakel
- glorifikacija mesta in strojev
- prva skupina se je zbrala ob reviji »*Poesia*« (1905-1909)
- prva skupna publikacija je »*I poeti futuristi*«
- največje vprašanje je odnos do tehnizacije in sveta > razhajanja (eni so bolj dekadentni, eni ambivalentni – nihajo med odvisnostjo do sveta tehnike in med odporom do njega)...!!! To je nova tematika!!!
- Marinetti objavi vrsto besedil in manifestov s politično vsebino
- Pesnikom se pridružijo še slikarji, glasbeniki... > vsi iščejo nove poti
- V reviji »*Lacerba*« so izhajali najpomembnejši manifesti tega obdobja
- »*Le futurisme*«: sredstvo za uveljavljanje novih idej; v njem so načrtane vse poglobitve F* teme; 11. točk;
- **tematika**: mesto, znanstvena odkritja, človek kot integralni del družbe, dinamika in hitrost v zaznavanju mesta, barvitost slike, mesto kot prostor užitka, revolucije in nasilja > mestna poezija; avto > dinamizem-svoboda-premagovanje časa; stroj > fetišizem stroja...
- **poezija**: edina zahteva je inovativnost, rušenje norm in konvencionalnih oblik, skupni imenovalci vseh pesnikov je delati novo, eksperiment > sprememba pesniškega jezika (nedoločna raba glagola, odstranitev pridevnika in prislova, matem. znamenja...); tipografska revolucija > ekspresivni pravopis, razlika v pisavi črk; analize F* izraznih sredstev so pisali v manifestih pesniki sami ali pa teoretiki
- **gledališče** – primerno za prikazovanje F* teženj; spodbujanje k napredku idej, uprizoritev, improvizacije, dogajanje med odrom in publiko je nasprotovanje; za razvoj gledališča so pomembni umetniški multimedialni nastopi ob slikarskih razstavah; F* pojmovanju gledališča so blizu parodije, variete, cirkus, music-hall, karikiranje, smešenje, cinizem, veselost, ironija... Manifest »*Il teatro futurista sintetico*«, 1915!!!
- **proza** malo jo je, sledi simbolizmu, je fragmentarna, ima razpršeno zgradbo, ne pozna analitične pripovedi, klasičnega junaka, gradi na imaginarnem (avanturizem, znanstvena fantastika, ezoterika...) > **Marinetti**: »*Mafarka il Futurista*« (roman); + drugi

DRUGI FUTURIZEM

- vojna je bila za F* gibanje usodna > futuristi so si med seboj neskladni > heterogenost političnih prepričanj posameznikov > izhod iz krize išče v produkciji trivialne literature; h krizi pripomore še vdor dadaizma
- F* centrala se premakne v Rim
- uradni F* gojijo revije
- druga pesniška F* antologija – iz prve skupine samo Marinetti, ostali avtorji so vsi novi -ortodoksni F*, nadrealizem, ekspresionizem, ideologija ne najavlja nič novega...

POLITIKA

- F* ima tudi politične ambicije
- nasprotovanje klerikalizmu, pacifizmu, akademizmu, socializmu, komunizmu, demokraciji, buržoaziji... > vsemu, kar zavira svobodo duha

RAZŠIRJENOST FUTURIZMA

- sprejem, zavračanje, prilagoditev

RUSKI FUTURIZEM:

- Valerij Brjusov – poezija, Larionov, Gončarova, Bely...
- Marinettijev obisk v Moskvi in Petrogradu 1914
- obe gibanji sta nastali iz podobnih izhodišč > nezadovoljstvo z družbo, anarhični, agresivni vitalizem, industrijska civilizacija, sta osrednji ideološki jedri nove estetike, potenciranje čutnega dožemanja > destrukcija jezika...
- ruski F* ima svoje skupine
- hilejci, 1912 > kubofuturisti
- Pesniški mezanin, 1913 (Vadim Šeršenevič)
- Rusi so natančno poznali it. F*
- Prva javna manifestacija je bila »*Klofuta javnemu okusu*« 1912 (*Majakovski, Hlebnikov, Burljuk, Kručonih*)
- Obe poetiki se na splošno razlikujeta le v detajlih in izvedbi, okvirne poteze so skupne

NEMŠKI FUTURIZEM

- časopis Der Sturm (**Walden**)
- časopis Die Aktion (**Pfemfert**)
- **van der Bruck, Döblin, Stramm** – dramska besedila

FRANCOSKI FUTURIZEM – ni velikega odmeva (**Apollinaire, Beaudin, Saint-Piont...**)

ANGLEŠKI FUTURIZEM

- popularnost F*
- veliko nastopov
- revije »*The tramp*«, »*Poetry and drama*«, »*The new age*«...
- **W. Lewis**: manifest »*Blast/bless*«

ŠPANSKI FUTURIZEM – V Kataloniji

PORTUGALSKI FUTURIZEM

- ima svoje gibanje F* > časopis »*Orpheu*«
- traja le do 1917 > do zaplembe revije »*Portugal Futurista*«, ki je tiskala fr. futuriste in ostale

HRVAŠKI, SRBSKI, ČEŠKI, POLJSKI, ROMUNSKI, MADŽARSKI FUTURIZEM

FUTURIZEM NA SLOVENSKEM

- prvi val do 1915 > **Vladimir Levstik, Fran Albreht, Anton Debeljak, France Štajer**
- drugi val: **Anton Podbevšek, Srečko Kosovel, Ivan Mrak**
- »**Tank**«; manifestna besedila, gledališka poročila, likovna umetnost

